

Nezami

veliki persijski pesnik

Nezami

veliki persijski pesnik

Nezami

veliki persijski pesnik

Glavni urednik

Saeed Safari

(Filološki fakultet, Univerzitet u Beogradu)

Lektura

Aleksandar Dragović

Redakcija

Jovana Milovanović

Dragana Stepanović

Dizajn

Samaneh Hajam (Teheran, Iran)

Kulturni centar Ambasade I.R. Iran u Beogradu

Centar za persijske studije

Filološki Fakultet, Univerzitet u Beogradu

Sadržaj

Uvod	10
<i>Amir Purpezešk</i>	
Nezami, večni persijski pesnik	12
<i>dr Saeed Safari</i>	
Poezija Nezamija Gandavija	18
<i>Milena Lopičić</i>	
Mahzan al-Asrar	33
<i>Dragana Stepanović</i>	
Hosro i Širin	38
<i>Jovana Milovanović</i>	
Lejla i Medžnun	55
<i>Jovana Milošev</i>	
Haft pejkar (Sedam lepotica)	63
<i>Danin Vujičin</i>	
Eskandernama	69
<i>Bogdan Gavrić</i>	

ای نام تو بهترین سرآغاز

بی نام تو نامه کی کنم باز

O Ti čije ime je najbolji početak
Bez imena tvoga ne pišem ni redak

ای یاد تو مونس روانم

جز نام تو نیست بر زبانم

Misao o Tebi drug je duše moje
Usta moja govore samo ime Tvoje

ای کارگشای هرچه هستند

نام تو کلید هرچه بستند

Rešavaš probleme svega stvorenog
Ime tvoje ključ je svega zatvorenog

ای هست کن اساس هستی

کوته ز درت درازدستی

Stvoritelju bića, suštino svega
Sila ne dopire do praga Tvojega

هم قصه نانموده دانی

هم نامه نانوشته خوانی

Znaš priču neispričanu
Čitaš knjigu nenapsanu

هم تو به عنایت الهی

آنجا قدمم رسان که خواهی

Ti božanskom brigom vodi
korak moj onamo kud hodi

از ظلمت خود رهایی ام ده

با نور خود آشنایی ام ده

Od tame svoje oslobodi me
Svetlošću svojom obasjaj me

بی یاد توام نفس نیاید

با یاد تو یاد کس نیاید

Bez imena Tvoga ni daha mi nema
Od drugih ni pomen kod Tvoga imena

شاه رستم را بر سر کوه
در آورد قهرمان را زیر بند

روسی بسی بوی غن نجشید
گرفتند کشتند و اوختند

Uvod

Amir Purpezešk

21. esfand (12. mart) u iranskom kalendaru je nacionalni dan kada se obeležava sećanje na velikana pisane reči persijskog jezika i mudraca Nezamija Gandavija. Isto kao što se za velike ličnosti kulture, književnosti i nauke smatra da pripadaju celom svetu i da je njihovo nasleđe opšte dobro, i veliki iranski pesnici i pisci, sa svojim univerzalnim porukama, predstavljaju slavno nasleđe za sva vremena i za celo čovečanstvo.

Među iranskim pesnicima i mudracima koji su pisali na persijskom ima mnogo pesnika čija dela imaju globalni značaj. Među njima je i Nezami Gandavi, kao važan deo iranskog identiteta i jedan od visokih vrhova persijskog jezika i književnosti, koji deli sa velikanima poput Rudakija, Ferdosija, Rumija, Sa'dija, Hafeza i Hajama. on Jedinstveni iranski mudrac i pesnik, čija je pesnička zbirka poznata kao „Pand Gand”.

U pogledu ustrojstva persijske književnosti i poetskog ritma, Nezamijeva dela su od globalnog značaja, a njegov pogled na svet zauzima važno mesto u sveopštem ljudskom nasleđu. Nezami Gandavi nije samo

pesnik, većneko ko koristi jezik poezije da izrazi važna kulturna značenja i svoj pogled na svet. Izvorna i dragocena učenja i mudrost koja govore kroz persijsku poeziju i književnost, uključujući i dela ovog mudraca, takođe pružaju značajnu priliku i potencijal za jačanje empatije, saradnje, prijateljstva, ljubavi i mira, jednom rečju, svega onoga što nam danas treba više nego ikada ranije. Persijski pesnici vekovima su se divili, pa čak i oponašali Nezamiju poeziju. Ona je pronašla mnoge sledbenike i poštovaoce i izvan persijskog govornog područja. Jezik ovog mudraca je bogat, milozvučan i pun maštovitih slika. Do kraja života maštao je o danu kada će na Zemlji prevagnuti ljudsko razumevanje i urođeno dobra ljudska priroda, a prestati smutnja i nemir koji potpaljuju izopačeni avanturisti. Ovo utopijsko i privlačno mesto bio je san koji Nezami čitav svoj život nije uspeo da protumači.

Nezami, večni persijski pesnik

dr Saeed Safari

Institutu za istraživanje Kavkaza, Anadolije i Centralne Azije, Beogradskom Univerzitetu i Biblioteci grada Beograda, kao i dragim studentima persijskog jezika na Univerzitetu u Beogradu, koji su nesebično pomogli ovom Centru u obeležavanju dana posvećenog velikanu persijske poezije, koji je upriličen 9. marta 2022., odnosno 18. esfanda 1400. godine. U istoriji klasične iranske književnosti postoje pesnici čija se imena kao eminentnija i blistavija izdvajaju od svih ostalih; u zlatnom dobu klasične iranske književnosti koje počinje krajem devetog veka, Ferdosi (10. vek), Nezami Gandavi (12. vek), Sa'di Širazi (13. vek), Mevlana Dželaludin Rumi (13. vek) i Hafez Širazi (14. vek) kao najznačajniji i najpoznatiji pesnici zauzimaju sam vrh celokupnog iranskog pesništva i smatraju se stubovima klasične persijske književnosti. Bez ikakve sumnje, i Nezami Gandavi je jedan od stubova ove književnosti, budući da su njegova dela vredna i značajna i po tehnici pisanja i po sadržaju, na šta ćemo se, u ovom radu, ukratko osvrnuti.

Sa stanovišta tehnike samog pisanja, Nezamijeve pesme su napisane u formi mesneville koja je najvažniji poetski oblik za izražavanje jedne ideje, priče ili teme koju je potrebno opisati i obrazložiti. Nezamijevo književno remek-delo „Pand Gand” ili „Hamse Nezami” (doslovno „Nezamijeva petorka”) predstavlja potpuno novi stil pisanja koji u jednoj zbirci, u formi mesneville, objedinjuje pet različitih narativa. Nezamijeva kreativnost u stvaranju stila poznatog kao hamse uticala je na to da su njega i ovaj stil oponašali mnogi pesnici u narednim vekovima, i da se ovaj stil održao tokom narednih osamsto godina kada su ga usvojili mnogi pesnici u Iranu, Maloj Aziji, Centralnoj Aziji i Indiji. Posebna Nezamijeva pesnička tehnika je izbegavanje ponavljanja, stvaranje različitosti i prikazivanje apstraktnih tema. Drugim rečima, stvarajući raznovrsnost narativa i apstraktne prostore, on kao da u svojim poemama oslikava veoma privlačno i raznobojno slikarsko platno prepuno mašte, boja i svetlosti. Kulminacija ove pesničke inovativnosti vidi se u priči „Sedam princeza” koja je stvorena i ispričana u jednoj skoro nadrealnoj atmosferi: Nezami u ovoj priči prikazuje palatu (palata Hornag) koja se boji pod uticajem promene

ugla sunčevih zraka; opisuje sedam kupola I savršene kombinacije boja svake kupole sa odećom i sa tim da svaki dan u nedelji ima jednu boju; dočarava igru svetlosti i senke i daje mnoge druge primere koji će nam, nesumnjivo, dočarati nadrealnu sliku. Nezami, koji je živio u dvanaestom veku, uspešno kombinuje ovu tehniku sa umetničkom veštinom i poetskim jezikom. Iako znamo da je nadrealizam kao umetnički pravac nastao u dvadesetom veku, Nezami se, i u tom pogledu, može smatrati pioniriom.

S druge strane, sadržaj Nezamijevih dela je skup moralnih, emocionalnih, filozofskih i pravnih poruka. Na primer, teme ljubavi i uloge žene u Nezamijevim pričama su vredne pažnje. U priči o Hosrovu i Širin, glavna junakinja priče, predstavlja oličenje pobožne žene koja je istovremeno i mudra, učena i razborita. Njegov pogled na ženu u ovoj priči je moderan i izvan svog vremena; Širin je žena koja u ulozi društvenog reformatora savetuje svog supruga, cara Hosrova, preporučujući mu mudrost, znanje i pravednost u vladanju i upozorava na molitve i kletve naroda. Pored stvaranja maštovitih i živopisnih prostora u pripovedanju i izmišljanja novih kombinacija u romantičnim i emotivnim opisima, Nezami se bavi i

pravnim, filozofskim i gnostičkim pitanjima i koristi svaku priliku da u svojim pričama iznese i svoje filozofske i moralne stavove. Na primer, u ljubavnoj poemi o Hosrovu i Širin, jednostavnim jezikom, iako prožetim filozofskom argumentacijom, on govori o monoteizmu; u „Ikbalnami” citirajući stavove grčkih filozofa o stvaranju poput Sokrata, Platona i Aristotela, on iznosi svoje mišljenje koje je saglasno sa gledištima muslimanskih filozofa, navodeći razum kao prvostvorenu stvar. Iz njegovih radova jasno se vidi da je pored tradicionalnih i intelektualnih nauka poznavao i discipline kao što su matematika, medicina i muzika.

Iako sva Nezamijeva dela pripadaju poeziji i napisana su u stihu, on se, ipak, može smatrati kreativnim piscem koji je posedovao vlastiti stil. Treba napomenuti da je poezija tradicionalno bila najvažniji književni oblik klasične iranske književnosti, zato što pesnička forma sadrži melodiju i ritam, bolje se kolektivno pamti i lakše prenosi usmenim putem sa jednog naraštaja na drugi, posebno u vreme kada izdavaštvo nije postojalo u institucionalnom obliku. Tokom dugog niza vekova i nakon što je staropersijski prešao u srednjepersijski,

od sredine sedmog veka nove ere persijski jezik se postepeno stabilizovao i postao moderan jezik. Zahvaljujući ovoj povoljnoj okolnosti, govornici persijskog jezika sada mogu lako da čitaju, razumeju i uživaju u pesmama i delima nastalim pre hiljadu godina, pa tako i u lepim, pitkim, prijatnim i mudrim pesmama Nezamija Gandavija. Nezami je persijski pesnik koji je svoja glavna i književna remek-dela pisao na persijskom i sve dok postoji persijski, ova dela će večno živeti u riznicama iranske kulture i persijskog jezika.

This is a Persian miniature painting depicting a royal hunt scene. The central figure is a man in a green robe and a crown with a white feather, mounted on a dark horse. He holds a long spear. To his left, a man in an orange robe and a turban with a red feather is also on a horse. They are surrounded by a large group of attendants and other riders. In the background, there are trees and a building. The scene is set on a green, patterned ground. The style is characteristic of Persian miniature art, with vibrant colors and detailed figures.

Poezija Nezamija Gandavija

Milena Lopičić

Nezami Gandavi (u bukvalnom prevodu Nezami od Gande) (1141-1209), čije je pravo ime bilo Džamaludin Abu Muhamed Ilijas ibn Jusuf ibn Zaki, bio je persijski pesnik iz dvanaestog veka. Nezami se smatra najvećim pesnikom romantične epike u persijskoj književnosti. On je persijskoj epici doneo kolokvijalni i realističan stil. Njegova zaostavština je naširoko cenjena i zajednička za Avganistan, Azerbejdžan, Iran, region Kurdistan i Tadžikistan. Hvalio ga je čuveni Gete. Prema C. A. Storijsu (C.A.Storey) i F. de Bloa (F. de Blois), njegovo ime je bilo Ilijas, a književni pseudonim Nezami (nalazimo i kao Nizami). Rođen je u gradskoj porodici u Gandi i veruje se da je ceo svoj život proveo na Južnom Kavkazu. Prema de Bloa, Ganda je u to vreme bio grad pretežno naseljen iranskom populacijom. Prema Piteru Čelkovskom (Peter Chelkowski), Nezami se ne pojavljuje u analima dinastija zato što nije bio dvorski pesnik. U tezkirama, koje su kompilacije književnih memoara i uključuju maksime velikih pesnika, i biografske podatke i komentare o stilovima, Nezami se pominje ukratko.